

УДК 811.161.1

DOI 10.31494/2412-933X-2019-1-9-122-130

ARTISTIC MEANS IN CREATING THE IMAGE OF AN ADDICT IN MODERN FOREIGN PROSE

ХУДОЖНІ ЗАСОБИ У СТВОРЕННІ ОБРАЗУ НАРКОМАНА В СУЧАСНІЙ ЗАРУБІЖНІЙ ПРОЗІ

SVITLANA SOTOVA,

Assistant Chair

<https://orcid.org/0000-0002-5835/6902>

Lana.sotova2015@gmail.com

Lugansk National Agrarian
University

✉ Kharkiv region, Dokuchayivske
village, 62483

СВІТЛАНА СОТОВА,

асистент кафедри

Луганський національний
аграрний університет

✉ Харківська обл., селище
Докучаївське, 62483

Original manuscript received: August 13, 2019
Revised manuscript accepted: September 14, 2019

ABSTRACT

The article reveals the artistic means of creating an image of a drug addict in contemporary foreign prose. The activation of the attention of writers to such an interesting and untypical literary hero was first mentioned in the prose of foreign classics of the 20th century – in the works of M. Bulgakov «Morphine», novels by M. Ageev «Novel with Cocaine» and Ch. Aitmatov «The scaffold». The image of a drug addicts is multi-component in the current contemporary foreign prose; it combines the comprehensive representation of the hero: his psycho-behavioral and moral-ethical characteristics, social status, financial well-being and reflects the attitude of the author himself towards the problem of drug addiction. In the novels «Generation П» of V. Pelevin and «Plans» of S. Filipenko the authors focus on the background of the main characters, some events and information about their lives. In creating the image of a drug-addict, V. Pelevin notes the political and social changes, that took place during the post-Soviet times, which somehow affected the future of hero's destiny. At this time Vavilen looking of his professional path. Other characters in the work – advertising, showmen's and representatives of the criminal word, which are matched with the image of Vavilen and complement it of the image in the system of novel – play a common job and recreation, as well as aggregate bad habits such as drug use, plays an important role in revealing the image of a drug addict. The environs of the protagonist of the novel «Plans» – the scriptwriter Sasha Filipenko are similar to the social life of Vavilen. His colleagues are representatives of the show business, for whom drug abuse is not something vicious. Sasha Filipenko author, like Victor Pelevin focuses on the background of the protagonist, pushing the reader to believe that the environment of a person has a significant impact on the behavior, preferences or bad habits of the person himself. In the novel «Plague» the image of the drug addict Yurka was created by Melikhov with the help of internal monologues and dialogues of the characters. In the center of attention is the family, which in society is considered socially safe, but despite the financial well-being, the intelligent parents has the son, which becomes an addicted person. Instead, a family of drug addicts is opposed to a socially prosperous family from the novel by I. Gerasimov, which belongs to another, a

low stratum of society and has financial difficulties. The world of show business, which includes the characters of the novels of Ben Elton and Frederick Begbeder, we identified as a temptation, a negative factor affecting human behavior, due to the reluctance to give up drugs, because they are used all around. Heroes of novels an their social environment belong to the «world of chosen», narcotic drugs are not a ban for them, and even the attribute of «circular life», something everyday and even romantic. The prospect foresees a further multidisciplinary study of representations of the image of a drug addict in contemporary Ukrainian prose.

Key words: modern prose, drug addiction, drug addict image, artistic means, slang language, aspect of drug addiction.

Тема наркозалежності та образ наркомана починають формуватися та стають об'єктом художнього-образного осмислення в класичній російській прозі 20 сторіччя – у творі М. Булгакова «Морфій», романах М. Агеева «Роман з кокаїном» і Ч. Айтматова «Плаха». Увага письменників до подібного нетипового образу героя є усвідомленням ними проблеми як загальнолюдської глобальної загрози та відображенням їхньої громадянської позиції в контексті проблеми наркоманії, яка існувала в суспільстві тих часів.

Розмірковуючи про художній образ наркомана, створеного письменниками, підкреслимо, що, на нашу думку, він поєднує в собі всебічне уявлення про людину: її психо-поведінкові та морально-етичні характеристики, соціальний статус, фінансовий добробут і, безумовно, ставлення самого автора до проблеми наркозалежності (Сотова, 2018: 83). У контексті подібного визначення художнього образу наведемо точку зору вченого-філолога А.С. Герасимової, яка під художнім образом розуміє «переживання і роздуми автора, його ставлення до зображуваних предметів і явищ, їх оцінка і особливе бачення» (Герасимова, 2017).

Повертаючись до питання щодо типології образу наркомана, виділимо статтю вченої-філолога Сотової С.М. «До проблеми типології образу наркомана в сучасній художній прозі» (Сотова, 2018), в якій дослідницею запропоновано кілька авторських версій (типів) образів наркомана, об'єднаних у групи згідно зі схожими соціальними, морально-етичними і психо-поведінковими ознаками та особливостями характеру: «наркоман, що кається», «наркоман вихованець», «наркоман гламурний».

Привертає увагу в аспекті проблематики нашого дослідження лінгвістична робота Меркулової А.С. «Наркозалежний як тип мовної особливості» (Меркулова, 2006), в якій автор вивчає особливості мовленнєво-міркувальної діяльності наркозалежного. Об'єктом дослідження Федотової Л. В. є образ підлітка-тінейджера в сучасній зарубіжній та вітчизняній літературі. Так, в дисертації «Образ тінейджера в англійській, та вітчизняній літературі» авторка зазначає, що в романі Ч. Айтматова «Плаха» одна з гострих соціальних – проблема наркоманії. На думку вченої наркоманія – велике соціальне зло та драма, що була замовчувана до самого недавнього часу. Письменник заговорив про анашу та анашистів відверто, випередивши

журнально-газетну публіцистику, що свідчить про високий рівень його громадської відповідальності (Федотова, 2003). Однак, в зазначених роботах художні засоби втілення образу наркомана у сучасній прозі не були об'єктом прицільного аналізу, чим і обумовлена новизна обраного нами ракурсу дослідження в літературознавчому ключі.

У цій статті будуть досліджені художні засоби створення «образу наркомана» у прозі сучасних зарубіжних письменників. У поле нашої уваги потрапляють твори, в яких висвітлюється проблема наркозалежності: російських авторів В. Пелєвіна «Generation П» (1999), С. Філіпенко «Замыслы» (2015), О. Меліхова «Чума» (2003), І. Герасимова «Ушастый» (2010), британо-австралійця Бена Елтона «Светская дурь» (2002), француза Фредеріка Бегбедера «99 Франков» (2000).

Методи та методика дослідження. В основі студії – зіставний підхід, згідно з яким досліджується наркозалежність як літературний феномен в сучасній прозі з метою виявлення тематичних, художньо-образних відмінностей й подібностей, групування літературного матеріалу. Образ героїв-наркоманів та їхня поведінка у творах В. Пелєвіна, С. Філіпенко, Бена Елтона, Ф. Фегбедера зумовлена їхнім оточенням. Зовнішній соціальний світ реклами та шоу-бізнесу, й навіть політичні кола – це середовище, для якого вживання наркотиків не заборона, а, навпаки, атрибут навколосоряного життя. Натомість у творах О. Меліхова та І. Герасимова акцентовано увагу на внутрішніх монологах та діалогах героїв як основному з художніх засобів розкриття образу наркомана. Спільним в усіх аналізованих текстах є те, що автори беруть до уваги приналежність героїв до різних соціальних прошарків суспільства та їхнє фінансове становище. На теоретичному рівні проведений лінгвістичний аналіз текстів. Зафіксовано слова-жаргонізми, що характерні для соціального середовища наркоманів та кримінального світу. У дослідженні використано концепцію типу особистості Г. Айзенка, коли тип описується у вигляді сукупності безлічі різних рис та узагальнених поведінкових характеристик, тобто складають ієрархічну систему організації поведінки.

У постмодерністському романі В. Пелєвіна образ наркомана представлений Вавіленом Татарським, який працює копірайтером у сфері рекламного бізнесу. Автор розповідає про так звані «пострадянські часи»: «В те далекие дни детям положено было стремиться к сияющему шлему пожарного или белому халату врача. Даже мирное слово «дизайнер» казалось сомнительным неологизмом». Пелєвін фокусує увагу читача на передісторії головного героя, деяких подій та відомостях про його життя, зауважує на соціальних та політичних умовах, що відбувалися в період «пострадянських часів». Татарський вступив на навчання до технічного інституту не тому, що мав технічні навички, а для того, щоб уникнути служби в армії. Але, відкривши несподівано в собі здібності до написання віршів, Вавілена починає навчання в Літературному інституті. *«Потом незаметно произошло одно существенное для его будущего событие. СССР, который начал обновлять и улучшать, примерно тогда же, когда Татарский решил сменить профессию, улучшился настолько, что перестал существовать»* (Пелєвін, 2000, 7) – і Татарський розуміє, що

не пристосований до «нового життя». Таким чином, розповідаючи про передісторію життя героя, письменник знайомить читача з обставинами, які, спряли тому, що Вавілен обирає саме такий життєвий та творчий шлях, сповнений зловживанням наркотиками.

Важливу роль у створенні образу наркомана відіграють інші персонажі твору – рекламними, шоу-мени та представники кримінального світу, які доповнюють образ героя в системі образів твору – спільна робота та відпочинок, а також спільні шкідливі звички, як вживання наркотиків: *«Морковин взяв со стола две соломинки, протянул Татарському и прилег на ковер. Морковин вставил трубочку в ноздрю, зажал другую пальцем...»* (Пелевін, 2000: 284).

Слід згадати, що образ наркомана в романі «Замыслы» письменника С. Филипенко створений аналогічним художнім прийомом – зображення передісторії героя та світу шоубізнеса, особливого соціального середовища, «світу обраних», в якому Саша працював сценаристом юмористичних шоу. Письменник розповідає про складне дитинство героя, адже батькове зловживання алкоголем призвело до заповідання тілесних ушкоджень його матері: *«Тебе страшно. Ты знаешь, что родители пьяны. Тебе десять лет. У тебя большой опыт. Ты знаешь, чем заканчиваются гости. Страх заполняет твою грудную клетку, плечи и живот. Ты знаешь, что предстоящее бедствие не предполагаемо, но реально. Пощечина. Сильная. Открытой ладонью. Отец наотмашь бьет мать»* (Філіпенко, 2015: 24). У юнацькому віці на героя також чекали життєві негаразди – романтичний зв'язок зі шкільною вчителькою, через який виник конфлікт з її молодим чоловіком, через що майбутній сценарист тікає в Москву й починає нове життя в іншому місті.

Відмітимо соціальне оточення головного героя, його колег, для яких зловживання наркотичними речовинами було звичним явищем: *«Нас человек пятнадцать. Отдел спецпроектов. Лучшие сценаристы страны. Наш рабочий день начинается в одиннадцать утра. Каждое утро, заварив кофе, мы разваливаемся на глубоких диванах, закуриив (кто-то просто сигареты), начинаем работу»* – один з монологів героя (Філіпенко, 2015: 87).

На прикладі життя соціально-неблагополучної родини, в якій батьки хлопчика є наркозалежними, розкривається образ наркомана Ушастого в романі І. Герасимова «Ушастый». Автор розповідає про несприятливу психологічну та побутову обстановку малого хлопця, який зростає в родині наркоманів, а в юному віці також наслідую шкідливу звичку батьків, свідомо обираючи шлях наркозалежної людини. *«Ты видел, во что они превратили кухню? Целая нарколаборатория, где стоят всевозможные колбочки, банки, весы. Там тоже плохо пахнет как в больнице»* (Герасимов) – читаємо в романі. Змальовуючи картини вживання наркотичних речовин батьками, за допомогою внутрішньої мови дитини автор демонструє, що в силу своїх вікових особливостей хлопець не розуміє, що відбувається, і навіть приймає пасивну участь у цьому нищівному процесі: *мама по-прежнему сидит на полу, перед ней*

ложка, в которой она водит спичкой, размешивает порошок с водой. Мне нравится помогать маме, нравится держать зажигалку, пока она водит над ней ложкой, в которой бурлит счастье. В такие моменты мне кажется, что я делаю что-то взрослое, будто мне не пять лет, а столько же, сколько маме с папой» (Герасимов). Внутрішній монолог дитини – один з художніх засобів створення образу наркомана, роль якого, на нашу думку, полягає у відтворенні автором внутрішнього стану дитини, формування якого у подібному середовищі, як виявилось мало згубні наслідки для Ушастого, оскільки за сюжетом роману в майбутньому хлопець стає наркозалежним.

У романі «Чума» образ наркомана Юрка створений Олександром Меліховим за допомогою внутрішніх монологів та діалогів персонажів твору. Варто відзначити, що цей художній засіб розкриває внутрішній світ не самого наркозалежного юнака, а здебільшого, його батька. У центрі уваги роману не сам наркотичнозалежний юнак, а страждання його родини. На відміну від сім'ї Ушастого, яка мала фінансові труднощі, родина наркомана Юрка належить до іншого соціального класу, є інтелігентною та фінансово-забезпеченою. Дитинство Юрка було безтурботним, він був улюбленим сином, батьки навіть не зважали на будь-які його витівки і все йому пробачали. Проте у шкільні роки хлопець був конфліктною дитиною, батькам часто доводилося чути скарги від директорки на незадовільну поведінку сина. Батько часто нарікав, що сина «тянет к каким-то уродам — тот отсидел за хулиганство, невольник чести с рубцом поперек губы, на зоне агитал шурпы, чтобы не работают, теперь играет железяками даже в чужой передней — в собственном доме жуть берет, когда пробираешься мимо; другой — шут гороховый, издевательски-преувеличенно рассыпается мелким горохом; третий — самый большой знаток рока, владелец самой полной коллекции «пластов», — тут и Юрка признает, что отмороженный: большой, угловато-могастый, все время полуотворачивается, кося диким конским глазом». Маленькие детки — маленькие бедки, сила противодействия равна силе действия: когда-то Юрке драли уши — потом стали забирать в милицию, когда-то в драках он получал ссадины и «финики» — потом пошли переломы носа и сотрясения мозга» (Меліхов, 2003: 174) – розмірковував батько. Описуючи фізичні симптоми, які є наслідком вживання наркотиків, автор на нашу думку, показує небажання батьків усвідомити такого роду проблему та неготовність визнати, що син знову почав зловживати наркотиками: «У него слезились глаза, тек нос — последствия летнего израильского гриппа, с натянутой улыбкой (иных улыбок словно не бывало) пояснил Юрка. Серое лицо — а Витя-то думал, это говорится преувеличения ради. В метро же Витя заметил, что у Юрки появилась неприятная привычка мелко-мелко трясти коленями, а в выморочной квартире дяди-алкоголика тряс этот, заметно укрупнившись, перешел на ступни — Юрка как бы непрерывно ими аплодировал. «Что с тобой?» — наконец забеспокоилась Аня. «Колбасит немного», — был дан четкий разъясняющий ответ» [Меліхов, 2003: 185)

Показуючи соціальне середовище, а саме світ шоу-бізнесу, й навіть політичну еліту, Бен Елтон у романі «Светская дурь» влучно демонструє, що наркотики є так би мовити атрибутом «навколозоряного життя». Герої твору належать до людей різних фінансових статків та прошарків суспільства. Представникам так званого «світу обраних», рок-зірці Томі Хенсену, донці лорда Емілі та «золотій молоді» протиставлена 17-річна дівчина Дженні, наркоманка, яка змушена «продавати своє тіло», що дістати грошей на «дозу» наркотику: *«Она снова позволила себе стать чужой собственностью. У нее не было выбора. Голодная, одинокая и страдающая от ломки в начальной стадии, она пошла за первой же группой мужчин, которые предложили ей работу»* (Елтон, 2008: 201). Монологи Томі Хенсена не позбавлені самокритики, він каже про себе так: *«Я – самый крутой парень. Я зажигаю с девочками, о которых все остальные парни могут только мечтать»; «Вот до чего доводит порошок, выпускает из тебя ублюдка, позволяет думать, что пинком отправляет девочку из машины, потому что тебе не нравится ее произношение, – это забавно... Как бы мне хотелось запечатлеть момент в своей жизни, когда я превратился в полного и абсолютного ублюдка»* (Елтон, 2008: 174). Головний герой, Пітер Педжет, член парламенту виступає в ролі борця за повну легалізацію наркотиків і вважає себе *«молодим, абсолютно честным, очень высокого полета, герой, образ, с которым будет ассоциироваться дело»* (Елтон, 2008: 21). Вважаємо за необхідне відмітити роман «Светская дурь», як єдиний в досліджуваній нами прозі, в якому тема наркоманів розкривають проблему в політичному аспекті. Так, парламентарій Пітер Педжет має серйозний намір легалізувати рекреаційне вживання наркотиків на законодавчому рівні шляхом впровадження відповідного закону у парламенті. Висвітлюючи соціальне середовище героя книги Фредеріка Бегбедера «99 франков», креатора Октава Паранго, автор зосереджується на зображенні світу рекламного бізнесу, частиною якого є герой та його оточення. Любовні стосунки з жінками, зловживання наркотиками, відвідування робочих заходів, «тусовки» з колегами, здається головний герой наділений всіма атрибутами «навколозіркового життя»: *«Так почему же счастья нет? Почему ты без конца набиваешь себе нос белой отравой? Как можно быть несчастным при банковском счете в два миллиона евро? Если уж ты стоишь над краем пропасти, то кто же там, на дне?»* (Бегбедер, 2009: 121) – не викликає сумнівів той факт, що Октав нещасна людина, і він це усвідомлює в глибині душі, це засвідчує один з його монологів.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок про те, що художні засоби та прийоми є інструментом, за допомогою якого прозаїки створюють унікальний літературний образ наркомана, що синтезує не лише відношення самого автора до проблеми наркозалежності, а й всебічне уявлення про героя. Відзначимо, що в сучасній прозі увага авторів сконцентрована на зображенні соціального

середовища, близького оточення, взаємодії наркозалежного героя з іншими персонажами твору. Так, порівнюючи благополучну родину із твору О. Меліхова з так би мовити соціально-неблагополучною сім'єю з роману І. Герасимова, зауважимо що в коло зору читача потрапляють надмірна батьківська опіка, як у випадку з героєм-наркоманом О. Меліхова, та байдужість й ігнорування проблем дитини, як у випадку з Ушастим І. Герасимова. У центрі уваги прози В. Пелевіна, С. Філіпенко, Бена Елтона, Фредеріка Бегбедера – наркозалежна людина, яка належить до різного соціального середовища – політичних кіл, світу шоу бізнесу та реклами, , для якої вживання наркотиків не аморальність чи заборона, а навпаки, один з атрибутів «наркозоряного життя», зіркова ознака світу обраних. Дослідження показало, що в романі «Светская дурь» Б. Елтона, проблема наркозалежності вперше піднімається до рівня її політичного аспекту. Відмітимо гендерний аспект як одну площин художнього осмислення проблеми наркотичної залежності у деяких сучасних творах. Так, наркозалежна жінка стає об'єктом уваги в творах Б. Елтона та І. Карпі.

Художні засоби створення образу наркомана в романах І. Герасимова та О. Меліхова розкривають тему наркозалежності в її соціально-педагогічному аспекті. З позиції інтерпретації твору в читача є можливість поміркувати над питанням – чи завжди соціальний та фінансовий добробут родини є гарантією здорового та щасливого майбутнього дитини, або ж навпаки, чи стане дитина з неблагополучної родини повноцінним громадянином суспільства, чи навпаки, успадкує хворобу батьків.

Вважаємо за необхідне відмітити слова-жаргонізми в досліджуваній прозі, введення авторами яких в оповідну тканину творів обумовлене специфікою прози, в якій висвітлюється проблема наркотичної залежності. Так, лексеми *соскочить, порошок, занюхать, кокс, дурь, зарядить приличным дозняком, впарить товар, кокс разбодяжить, сидеть на кокаине, затануться, врубятся, герыч* відображають семантичну вибірковість жаргону наркоманів та криміналітету, тобто визначають певні речі, поняття, фізичні дії, й навіть психологічні стани, що характерні для осіб, які належать до певного відособленого середовища.

Перспективним передбачається подальше різностороннє дослідження репрезентацій образу наркомана у творах сучасних вітчизняних письменників, Сергія Жадана, Юрія Іздрика та інших з метою аналізу художніх засобів втілення образу наркомана.

Література

1.Бегбедер Фредерик. 99 франков [пер. с фр. Ирина Волевич] / Ф. Бегбедер. К.: Иностранка, 2009. – 400с.

2.Герасимова А.С. Художественный образ в пространстве поэтического текста и средства его создания / А.С. Герасимова // Актуальные вопросы филологической науки XXI века: сборник статей по материалам III Всероссийской научной конференции молодых ученых с международным участием (8 февраля 2013 г.). Ч. 2. — Екатеринбург: УрФУ, 2017. — С. 308-314.

3.Герасимов И. Ушастый [Электронный ресурс] / И. Герасимов. – URL: <http://readly.ru/book/86941/>

4. Мелихов А. Чума: роман / А. Мелихов. – М.: Вагриус, 2003. – 302 с.
5. Меркулова А.С. Наркозависимый как тип языковой личности: дис. канд. филол. наук по спец.: 10.02.01 / Анастасия Станиславовна Меркулова. – Тамбов, 2006. 208 с.
6. Пелевин В. Generation «П» / Виктор Пелевин. – М.: Вагриус, 2000. – 336 с.
7. Сотова С. Н. К проблеме типологии образа-наркомана / С. Н. Сотова // Литература в контексті культури. Збірник наукових праць Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. – Дніпро: Видавничий дім Бурого. – 2018. – Вип.30. – с. 78-83
8. Столяренко О.Б. Психологія особистості. Навч. пос. / О.Б. Столяренко // К.: Центр учбової літератури, 2012. — 280 с.
9. Федотова Л.В. Образ тинейджера в английской, американской и отечественной литературе. Дис.канд.фил.наук Майкоп – 2003, с.171
10. Филипенко С. Замыслы / С. Филипенко. – М.: Время, 2015. – 160 с.
11. Элтон Б. Светская Дурь [пер. Алла Балджа] / Б. Элтон. – К.: Иностранка, 2008. – 480 с. Надійшла до редколегії 10 серпня 2018 р.

References

1. Begbeder, F. (2009). 99 Frankiv [99 Frankov]. Kyiv: Inostranka [in Ukrainian]
2. Gerasimova A.S. (2017). Khudozhestvennyy obraz v prostranstve poeticheskogo teksta I sredstva ego sozdaniya [Artistic image in the space of poetic text and means of its creation]. *Aktualniye voprosi filologicheskoy nauki XXI veka. Zbornik statey po materialam III Vserossiyskoy nauchnoy konferencii molodich uchenich – Topical issues of philological science of the XXI century: a collection of articles based on the materials of the III All-Russian Scientific Conference of Young Scientists. Part 2*, 308-314 [in Russian]
3. Gerasimov I. (2010). Ushastyi [Eared]. *Readly.ru Knizgnyi servis – Readly.ru Book service*, Retrieved from <http://readly.ru/book/86941/>
4. Goncharova, T. (2017). *Zhanrovi transformatsiyi dyskursu futbolnykh fanativ: psixolingvistychniy pidxid* [Genre Transformations of the Football Fans Discourse: Psycholinguistic Mechanisms], *Psixolingvistyka – Psycholinguistics*, 22(2), 12–27 [in Ukrainian].
5. Kompantseva, L. (2018). *Linhvistychna ekspertyza sotsialnykh merezh* [Linguistic Expertise of Social Networks]. Kyiv: Agromedia [in Ukrainian].
6. Melikhov A. (2003). Chuma [Plague]. *Moskov: Vagrius* [in Russian]
7. Merkulova, A.S. (2006). *Narkozavisimiy kak tip yazikovoy lichnosti* [Drug-addicted as a type of language personality]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Tambov: TambGU [in Russian]
8. Pelevin V. (2000). *Generation «П»* [Generation «P»]. *Moskov: Vagrius* [in Russian]
9. Plotnikova, S. (2011) *Tehnologizatsiya diskursa v sovremennom obshchestve: kollektivnaya monografiya* [Discursive Technologies and Discursive Weapons as Realities of the Modern Information Age], (pp.6–39). In S. Plotnikova, (Ed.). *Irkutsk: Irkutskij gosudarstvennyy lingvisticheskij universitet* [in Russian]
10. Sotova, S. N. (2018). K probleme tipologii obraza narkomana [To the problem of the typology of the image of an addict]. *Literatura v konteksty kultury. Zbirnik naukovih prac Dniprovskogo nacionalnogo universitetu imeny Olesya Gonchara – Literature in the context of culture. Zbirnik naukovih prats of the Dniprovskogo national uni versity imeni Oles Gonchar*, 30, 78-83 [in Ukrainian]
11. Stolyarenko O. (2012). *Psikhologiya osobistosti* [Psychology of Personality]. Kyiv: Centr uchbovoyi literatury [in Ukrainian]
12. Fedotova L.V. (2003). *Obraz tineydgera v angliyskoy, amerikanskoy I otechestvennoy literature* [The image of a teenager in the English, American and domestic literature]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Maykop: AdigGU [in Russian]

13. Filipenko S. (2015). *Zamisli [Intentions]*. Moscow: Vremya [in Russian]
14. Elton B. (2018). *Svetskaya dur [Secular folly]*. Kyiv: Inostranka [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті розкриваються художні засоби створення образу наркомана в сучасній зарубіжній прозі. Активізація уваги письменників до настільки цікавого та нетипового літературного героя вперше позначена в прозі зарубіжних класиків 20 століття – у творах М. Булгакова «Морфій», романах М. Агеева «Роман з кокаїном» і Ч. Айтматова «Плаха». У досліджуваній сучасній зарубіжній прозі образ наркомана багатоскладовий, він поєднує в собі всебічне зображення героя: його психо-поведінкових та морально-етичних характеристик, соціального статусу, фінансового добробуту і, безумовно, є відбитком ставлення самого автора до проблеми наркозалежності. У романах «Generation П'» В. Пелевіна та «Замыслы» С. Філіпенко автори фокусують увагу на передісторії головних героїв, деяких подіях та відомостях з їхнього життя. Створюючи образ наркомана, В. Пелевін відзначає політичні та соціальні зміни, що відбувалися в період «пострадянських часів», які певним чином позначилися на майбутній долі Вавілена. У цей час відбувається пошук героєм свого «професійного шляху». Важливу роль в розкритті образу наркомана відіграють інші персонажі твору – рекламними, шоу-мени та представники кримінального світу, які зіставляються з образом Татарського та доповнюють його в системі образів твору – спільна робота та відпочинок, а також сукупні шкідливі звички, такі як вживання наркотиків. Подібним до соціального світу Вавілена є оточення головного героя роману «Замыслы» – сценариста Саші Філіпенко. Його колеги – це представники шоу-бізнесу, для яких зловживання наркотичними речовинами не є чимось порочним. За сюжетом роману дитинство головного героя було складним, він був ніким свідком фізичних образ, які доводилося терпіти його матері від батька. Саша Філіпенко автор, як і Віктор Пелевін акцентує увагу на передісторії головного героя, нашоухуючи читача на думку, що оточення людини має неабиякий вплив на поведінку, вподобання або шкідливі звички самої особи. У романі «Чума» образ наркомана Юрка створений Олександром Мєліховим за допомогою внутрішніх монологів та діалогів персонажів. У центрі уваги лихо родини, яку в суспільстві прийнято вважати соціально-благополучною, але, не зважаючи на фінансовий добробут, в інтелігентних батьків син стає наркозалежною людиною. Натомість соціально благополучній родині протиставлена сім'я наркоманів із роману І. Герасимова, яка належить до іншого, низького прошарку суспільства та має фінансові труднощі. Світ шоу-бізнесу, до якого належать персонажі романів Бена Елтона та Фредеріка Бєгбєдера можна ідентифікувати як спокійний, негативний фактор впливу на поведінку людини, зумовлений небажанням відмовитися від наркотиків, бо їх вживають всі навколо. Герої творів та їхнє соціальне оточення – це «світ обраних», для яких наркотичні засоби не заборона, й, навіть атрибут «нарколозоряного життя», щось буденне та навіть романтичне. Перспективним передбачається подальше різностороннє дослідження репрезентацій образу наркомана у сучасній вітчизняній прозі.

Ключові слова: сучасна проза, наркозалежність, образ наркомана, художні засоби, жаргонна лексика, аспект наркоманії.